

(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

[१९९६] २ एस. सी. आर. ९८४

हिरा लाल (मयत) कायदेशीर वारसांना मार्फत आणि इतर

- विरुद्ध -

स्टेट ऑफ महाराष्ट्र आणि अन्य

२२ फेब्रुवारी १९९६

[न्यायमूर्ति के. रामास्वामी आणि न्यायमूर्ति जी. बी. पटनायक]

महाराष्ट्र कृषी जमीन (मालकीची कमाल मर्यादा) अधिनियम, १९६१ :

कलम ६.१२ - कमाल मर्यादा क्षेत्राची संगणना - पाच सदस्यांचे कुटुंब एका घटकासाठी पात्र आहेत - जर कुटुंबात आणखी दोन सदस्य असतील तर प्रत्येकी एक घटक स्वतंत्रपणे मिळण्याचा हक्कदार असेल - तथापि, अपीलकर्त्याने एकतर प्राधिकाऱ्यांसमोर किंवा उच्च न्यायालयासमोर असा युक्तिवाद उपस्थित केला नव्हता की त्याला तीन मुली आहेत - या न्यायालयासमोर प्रमाणपत्र सादर करण्यात आले - अधिनियमांतर्गत कोणत्याही प्राधिकरणाने काढलेल्या निष्कर्षाची चौकशी केल्याशिवाय वेळ निघून गेल्यावर त्यावर भरवसा ठेवणे फार कठीण आहे.

दिवाणी अपिलीय अधिकारिता : दिवाणी अपील क्रमांक ३१९/१९७९.

एस.सी.ए.क्रमांक ३०४५/१९७३ मधील मुंबई उच्च न्यायालयाच्या दिनांक १.९.१९७८ च्या न्यायनिर्णय आणि आदेशावरून.

के. राजेंद्र चौधरी, अपीलकर्त्यासाठी.

डी. एम. नारगोलकर, उत्तरवादींसाठी.

न्यायालयाचा खालील आदेश देण्यात आला:

एस.सी.ए.क्रमांक ३०४५/१९७३ मधील मुंबई उच्च न्यायालयाच्या दिनांक १ सप्टेंबर १९७८ रोजीच्या न्यायनिर्णय आणि आदेशावरून, हे अपील उद्धवले.

या अपीलतील एकमेव प्रश्न असा आहे की : महाराष्ट्र कृषी जमीन (मालकीची कमाल मर्यादा) अधिनियम, १९६१ [थोडक्यात, 'अधिनियम'] च्या कलम ६ अंतर्गत अपीलकर्ते आणखी दोन घटकासाठी हक्कदार आहेत का किंवा कसे ?

उच्च न्यायालयात असे म्हटले गेले होते की न्यायाधिकरणाने पुनर्विलोकन याचिका दाखल करण्यास झालेला विलंब माफ करावयास हवा होता आणि विलंब माफ करण्यात निष्फळ ठरणे ही अभिलेखाच्या दर्शनी भागावरील उघड चूक होती. उच्च न्यायालय या युक्तिवादाशी सहमत नव्हते. गुणवत्तेच्या आधारावर, न्यायाधिकरणाच्या आदेशाला उच्च न्यायालयात आव्हान देण्यात आले नव्हते. अपीलकर्त्यांचे विद्वान वकील श्री. के. राजेंद्र चौधरी यांनी असा युक्तिवाद केला की दिनांक २५ एप्रिल १९६२ रोजी अधिनियमाच्या कलम १२ अंतर्गत दाखल केलेल्या आपल्या विवरणपत्रात, सत्यापनात त्यांनी नमूद केले होते की त्यांच्याशिवाय त्यांना तीन मुलगे आणि तीन मुली आहेत. कमाल मर्यादेच्या क्षेत्राच्या संगणनेत, पाच सदस्यांचे कुटुंब एका घटकासाठी पात्र आहेत आणि कुटुंबात जर आणखी दोन सदस्य असतील तर प्रत्येकाला स्वतंत्रपणे एक घटक मिळण्याचा हक्क आहे. याचा विचार केला तर न्यायाधिकरणाचा निष्कर्ष योग्य नाही आणि असे की अपीलकर्ते यांचेकडे ३०.४ एकरपेक्षा जास्त जमीन नसून ते कमाल मर्यादेच्या आत आहेत. त्यामुळे उच्च न्यायालयाने हे प्रकरण खारीज करणे योग्य नव्हते. अपीलकर्त्यांना तीन मुली होत्या या युक्तिवादाच्या समर्थनार्थ, तो संबंधित मुख्याध्यापकांनी दिलेले शालेय प्रमाणपत्र अभिलेखावर दाखल करण्याची मागणी करतो.

एकच प्रश्न असा आहे की : उच्च न्यायालय त्याच्या वर नमूद केलेल्या निष्कर्षात बरोबर आहे किंवा कसे. अपीलकर्त्यांच्या वकिलांनी गुणवत्तेवर काहीही जोर दिलेला नाही. त्यांनी केवळ असा युक्तिवाद केला की पुनर्विलोकन याचिका दाखल करण्यास झालेला विलंब माफ करण्यास नकार देणे ही कायद्याची चूक समजण्यात येते. असे दिसून येते की विलंब माफ करणे हा, यथास्थिती, न्यायाधिकरण किंवा न्यायालयाचा विवेक आहे. न्यायालय आणि न्यायाधिकरणाच्या विवेकाधीन अधिकारांतर्गत असल्याने विलंब माफ करावा किंवा नाकारावा, आम्हाला निष्कर्षांशी आणि प्राधिकाऱ्यांनी केलेल्या निष्कर्षांशी असहमत होण्याचे कोणतेही ठोस कारण आढळत नाही. तीन मुली असल्याचे सांगितल्याने पहिल्या अपीलकर्त्याला दोन सदस्य आहेत का, असा प्रश्न त्यांनी प्राधिकाऱ्यांसमोर मांडला. हा प्रश्न, प्राधिकाऱ्यांसमोर दबाव टाकण्यासाठी त्याच्यासाठी खुला होता, परंतु दुर्दैवाने त्याने कोणत्याही प्राधिकाऱ्यांसमोर किंवा उच्च न्यायालयासमोर कोणताही युक्तिवाद मांडला नाही. या परिस्थितीत, या न्यायालयासाठी कायद्यांतर्गत

कोणत्याही प्राधिकरणाने केलेल्या कोणत्याही तपासाशिवाय किंवा त्यावर निष्कर्ष न काढता आमच्यासमोर सादर केलेल्या प्रमाणपत्रांवर अवलंबून राहणे आणि या फरकाच्या कालावधीत त्यावर कारवाई करणे खूप कठीण होईल. या अपीलमध्ये कोणतीही गुणवत्ता दिसून येत नाही. त्यानुसार अपील खारीज करण्यात येते. खर्चाबाबत कोणताही आदेश नाही.

अपील खारीज करण्यात आले.

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा/तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल".